

Protocol overgang groep 2 naar 3

Kinderen komen op verschillende niveaus onze kleutergroep binnen. Sommigen hebben een grote woordenschat, kunnen al een beetje lezen, rekenen of zelfstandig werken. Anderen zijn minder ver in hun ontwikkeling.

Onvermijdelijk komt voor alle kinderen het moment dat zij naar groep 3 gaan. Hoe met de niveaoverschillen om te gaan?

De Wet op het primair onderwijs schrijft voor dat leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doormaken. Dit houdt in dat niet een datum of een leeftijd van een kind de overgang van groep 2 naar groep 3 bepaalt. De ontwikkeling van het kind en het oordeel van school hierover zijn leidend bij de besluitvorming over de overgang.

Kleuters ontwikkelen zich in sprongen. Soms is er een terugval maar plotseling daarna een grote stap vooruit. Om recht te doen aan de ontwikkeling van de kleuter, of aanstaande groep 3 leerling, beslissen we of overgang naar groep 3 wenselijk is. We kijken dan per leerling naar informatie die de observatie- en signaleringslijsten, de Cito-toetsen, ouder- en kindgesprekken geven. Uiteraard nemen we ouders in het besluitvormingsproces mee.

Schoolrijpheid

Volgens Goorhuis-Brouweren Levering (2006) houdt schoolrijpheid in dat het kind voldoende competenties heeft ontwikkeld om te beginnen aan onder meer het gestructureerd proces van leren lezen, schrijven en rekenen. Litière (2008) vult hierbij aan dat ook de motorische ontwikkeling van groot belang is. Hij beschrijft schoolrijpheid als de fase waarin een kleuter rijp is om naar groep 3 te gaan. Het kind heeft dan een bepaald ontwikkelingspeil bereikt voor diverse vaardigheden die belangrijk zijn bij het schoolse leren.

De betreffende vaardigheden zijn cognitief, emotioneel, motorisch en sociaal van aard. Wanneer een kind schoolrijp is, betekent dit dat het driedelig mensbeeld in evenwicht is: denken (cognitief), kunnen (motoriek) en voelen/willen (emotioneel).

Er wordt onderscheid gemaakt tussen kindfactoren en omgevingsfactoren die de school-rijpheid bepalen. De interactie tussen kind, school, ouders en maatschappij zorgt voor schoolrijpheid. Kenmerken schoolrijpheid Goorhuis-Brouweren Levering (2006) beschrijven in hun boek kenmerken van schoolrijpheid. Een schoolrijp kind is trots op zichzelf en staat concreet in de wereld. Het kind kan een logisch opgebouwd en verstaanbaar verhaal vertellen. Er is beheersing over de grove en fijne motoriek en het kind kan de wereld los van zichzelf beschouwen en analyseren. Een schoolrijpkind kan aandachtig met een werkje bezig zijn gedurende zo'n 20 minuten en kan aandachtig luisteren naar instructies. Daarnaast kan het zich aan regels houden en in een groep functioneren. Litière (2008) benadrukt dat een kind wel schoolrijp kan zijn als bepaalde voorwaarden nog niet helemaal zijn vervuld.

In groep 3 kan nog aan de verschillende voorwaarden voor schoolrijpheid gewerkt worden. De intelligentie en motoriek worden benoemd als absolute basisvoorwaarde. Een kind heeft de nodige cognitieve bagage nodig om te kunnen leren.

Basisfuncties schoolrijpheid

De basisfuncties waaruit schoolrijpheid bestaat zijn lichamelijke rijpheid, motorische ontwikkeling, ontwikkeling van de voorkeurshand, oriëntatie in de tijd en ruimte en visuele en auditieve waarneming. Ook het geheugen, de taalbeheersing, rijpheid voor lezen en rekenen en sociale ontwikkeling horen hierbij.

Andere factoren

Andere factoren die minstens even belangrijk zijn voor een succesvolle overstap naar groep 3 zijn zelfvertrouwen, aanpassingsvermogen, zelfstandigheid, aandachts- en concentratievermogen, gestructureerd werken en prestatiemotivatie. In feite moet dus de totale persoonlijkheidsontwikkeling van het kind klaar zijn om te leren en het kind moet ook zelf willen leren. Is het kind niet gemotiveerd, is hij/zij niet taakgericht, dan bestaat de kans dat het kind niet echt openstaat voor het aanleren van vaardigheden zoals lezen en rekenen. Het kind wil nog spelen, is nog niet rijp, is met zijn/haar gedachten ergens anders. Een kleuter kan dus functierijp zijn en toch niet schoolrijp.

Herfstleerlingen

De zogenaamde 'herfstleerlingen', de kinderen die tussen 1 oktober en 1 januari zijn geboren, hebben ofwel een relatief lange (acht en driekwart jaar) ofwel een relatief korte (zeven en driekwart jaar) basisschoolloopbaan, als ze verder ononderbroken de groepen doorlopen.

Roeleveld en Van der Veen (2007) pleitten er in 2007 al voor dat scholen meer terughoudend met kleuterbouwverlenging omgaan en zich meer richten op preventieve en diagnostiserende maatregelen in de kleuterbouw. Koning (2011) benadrukt dat de kleuterbouwverlenging functioneel moet zijn. De beginsituatie waarin het niveau van het kind aangegeven wordt moet vastgelegd worden en er moet aangegeven worden hoe de ontwikkeling verder gestimuleerd gaat worden tijdens kleuterbouwverlenging.

Versnellen

Kinderen waarbij overwogen wordt om vroegtijdig naar groep 3 te gaan moeten een zeer duidelijke voorsprong hebben op leeftijdsgenoten. Op alle gebieden kan het kind uitstekend mee doen met groep 2 en het liefst nog beter presteren, gedurende een langere tijd. Bij veel kinderen in de kleuterleeftijd is er sprake van ontwikkelingsvoorsprongen die later weer ingelopen kunnen worden door anderen. Er blijft sprake van hoge uitzonderingen, omdat er in groep 2 veel aandacht geschonken wordt aan de brede ontwikkeling van het kind.

Ontwikkelingspsycholoog Vervaeke uit zijn zorgen over een te snelle overgang en waarschuwt scholen en ouders voor een te snelle overgang. Kleuters zouden te weinig spelen op school en te vroeg beginnen met lezen, schrijven en rekenen.

Vervaeke (2009) vindt dat kleuters vaak te snel naar groep 3 gaan en zo meer kans lopen op ontwikkelingsachterstanden. Als kinderen iets moeten doen wat boven hun krachten uitsteekt, verliezen ze de interesse en bevorderen ze faalangst. Het kind moet op de tenen lopen en vervolgens gaan schoolprestaties achteruit.

Criteria bij overgang van groep 2 naar groep 3

Aspecten (op volgorde van waardering):

Aan welke eisen moet de ontwikkeling van het kind voldoen om een soepele overgang naar groep 3 te kunnen realiseren? *Het sociaal-emotionele aspect weegt zwaarder dan de andere aspecten.

Sociaal- emotionele ontwikkeling:

- Voldoende zelfvertrouwen
- Weerbaarheid/zelfredzaamheid: opkomen voor zichzelf, weinig hulp nodig hebben, indien nodig hulp durven vragen.
- Sociale omgang met klasgenoten en leerkracht: positief contact kunnen leggen met anderen.

Werkhouding, leermotivatie en taakgerichtheid:

- Actief meedoen tijdens klassikale activiteiten, betrokken zijn.
- Zelfstandig werken: een langere tijd geconcentreerd taakjes kunnen uitvoeren.
- Belangstelling tonen voor ontwikkelingsmaterialen. Initiatief nemen.
- Zithouding: gedurende periode op een stoel kunnen blijven zitten.
- Concentratie: korte periode aandacht vast kunnen houden voor de leerkracht.
- Leermotivatie: interesse hebben in letters/klanken en getallen en/of andere taal- en rekenactiviteiten.
- Werkprestaties: het niveau van het werk en verzorging zijn leeftijdsadequaat.

Spelontwikkeling

- Er is sprake van uitgebreid rollenspel: interactief en thematisch.
- Rollen worden op elkaar afgestemd en kan een rol voor een langere tijd vasthouden.
- Zoekt uitdaging in het spel.

Cognitieve ontwikkeling:

- De taal- en rekendoelen vanuit de leerlijnen zijn voldoende behaald.

Overige aspecten:

- Motorisch ontwikkelingsniveau: de ontwikkeling van de grove motoriek (bewegen met het gehele lichaam) vertoont geen achterstand. De fijne motoriek (pengreep) en coördinatie van waarnemen en bewegen (oog-handcoördinatie) geeft geen problemen.
- Omstandigheden groep 3: De omstandigheden in de toekomstige groep 3 zullen voor het kind optimaal zijn.
- Leeftijd van het kind: kinderen die de leeftijd van 6 jaar hebben bereikt.
- Uiterlijke lichamelijke ontwikkeling: kinderen die qua lengte en/of lichaamsbouw boven het gemiddelde zitten.

Beslissing

Met betrekking tot de overgang naar groep 3 wordt de beslissing genomen door de groepsleerkracht in overleg met de IB-er. School stelt het advies op en legt dit aan de ouders voor. Mocht het voorkomen dat de ouders en de leerkracht niet tot een gezamenlijke beslissing kunnen komen, dan neemt de school (directie en intern begeleider) het uiteindelijke besluit.

Het is van belang dat de leerkrachten van zowel groep 2 als groep 3 met elkaar in gesprek blijven. Daarbij worden ervaringen uitgewisseld en blijft het voor beide leerjaren duidelijk wat er verwacht wordt. Door deze kennis kunnen de kleuterleerkrachten anticiperen op activiteiten die voorbereidend zijn voor groep 3. Ook is er ruimte voor collegiale consultatie. Leerkrachten kunnen bij elkaar in de klas kijken om gericht te observeren.

 Ontwikkelingsgebied	V	M	O
Taal Het kind kan verstaanbaar en begrijpelijk vertellen Het kind toont belangstelling voor lezen en schrijven Het kind herkent meer dan 12 letters Het kind kan klanken onderscheiden binnen een woord (hakken) Het kind kan rijmen Het kind kan klanken aan elkaar plakken tot een woord (auditieve synthese)			
Rekenen Het kind toont belangstelling voor rekenactiviteiten Het kind beheerst rekenkundige begrippen als veel/weinig/eerste/laatste/middelste Het kind kan door en teruggtellen tot/vanaf 20 Het kind is in staat het getal aan de juiste hoeveelheid te koppelen en omgekeerd Meten, meetkunde en tijdsbesef zijn voldoende ontwikkeld			
Sociaal-emotionele ontwikkeling Het kind heeft zelfvertrouwen Het kind kan met teleurstellingen omgaan Het kind begrijpt wat er van hem wordt verwacht tijdens klassikale activiteiten en bij het geven van instructie Het kind is gemotiveerd om een opdracht uit te voeren Het kind kiest uit zichzelf voor ontwikkelingsmateriaal of een opdracht Het kind kan 15 minuten geconcentreerd met een opdracht bezig zijn Het kind kan redelijk zelfstandig werken Het kind neemt initiatief om met anderen te spelen/werken Het kind kan samenwerken met anderen Het kind kan zich aan afspraken houden			
Motorische ontwikkeling De grove motoriek is voldoende ontwikkeld De fijne motoriek is voldoende ontwikkeld De tekeningen zijn voldoende gedetailleerd De lichaamsoriëntatie is voldoende ontwikkeld De ruimtelijke oriëntatie is voldoende ontwikkeld			

Beslissingsschema

	Argumenten voor overgang naar groep 3	Argumenten tegen overgang naar groep 3
Informatie uit Cito toetsen, observatie-en signaleringslijsten		
Informatie uit checklist criteria ontwikkelingsgebieden		
Informatie uit kindgesprekken		
Informatie uit oudergesprekken		

Conclusie:

--

Roeleveld, J., & Veen, I. van der (2007). Kleuterbouwverlenging in Nederland: omvang, kenmerken en effecten.

Koning, L. (2011). De herfstkinderen in groep 1 en 2. Praxisbulletin, mei 2011, – p. 16-19 –

Smits, R. (2016, 19 september). Er is helemaal niks mis met een jaartje 'doorkleuteren'. Geraadpleegd van <https://www.vn.nl/er-is-helemaal-niks-mis-met-een-jaartje-doorkleuteren/>

Haarman, E. (2016). Is groep 3 klaar voor het kind? HJK 44 (30), 4-7

Grift, V. van der (2015). Peuteren en Kleuteren. Amsterdam: SWP

Heijden, A. Van der. (2009). Kleuterbouwverlening. Een blijvend dilemma? Het – jonge kind, april 2009, p. 4-7